

NAGY-BRITANNIA RÉSZVÉTELE A KOREAI HÁBORÚBAN

A koreai háborút korábban gyakran az „elfelejtett háború” névvel illették, köszönhetően annak az általános érdektelenségnek, mely a témát mind a közvélemény szemében, mind a nemzetközi szakirodalomban évtizedeken át övezte. Noha a helyzet a koreai háborúval foglalkozó egyre több új kiadvány megjelenésével változóban van, különböző okokból – melyek részletezése egy külön tanulmányt igényelne – nem valószínű, hogy a koreai konfliktus ismertsége akár csak megközelítse például a vietnami háborút.

Bár a koreai háború maga is meglehetősen elhanyagolt téma, vannak bizonyos vonatkozásai, amelyekről még kevesebb szó esik. Ezek egyike a háborúban való nyugati, de nem amerikai szerepvállalás kérdése: azon nyugati csapatok ügye, melyeket országaik Koreába küldtek, hogy az ENSZ-haderőben az amerikai egységek mellett harcoljanak. Ugyan a háború terheinek oroszlánrészét az USA viselte, és a szövetséges felajánlások nagy része valóban nem képviselt számottevő erőt, az Egyesült Államokon kívül volt még néhány ország, amely jelentős erőfeszítéseket tett a háborúban.

Az ENSZ oldalán az Egyesült Királyság adta a második legnagyobb kontingens. Ez a hozzájárulás, bár Washingtoné mellett eltörpül, a második világháború által súlyosan kimerített Angliától komoly áldozatnak számított. Jelen tanulmányban kísérletet teszek arra, hogy a külföldi szakirodalom alapján a diplomáciatörténet és a hadtörténet határán egyensúlyozva felvázoljam a koreai háborúnak azon eseményeit és vonatkozásait, amelyek Nagy-Britannia¹ szempontjából a legjelentősebbnek mutatkoztak.² A magyar szakirodalomban ez a háború meglehetősen érintetlen téma, az itt fel dolgozott szelete pedig jószerivel teljesen ismeretlen.

A koreai háború eseményei brit szemzőgből

Az 1950. június 25-i észak-koreai invázió sokkoló hírei után az ENSZ Biztonsági Tanácsa azonnal elítélte az északi agressziót, és 27-i határozatában felszólította a tagországokat, hogy nyújtsanak katonai támogatást Dél-Koreának. Truman elnök még aznap rendelkezett az amerikai tengeri és légi támogatás biztosításáról. Másnap a Brit Királyi Haditengerészet (Royal Navy) összes „japán vizeken tartózkodó”³ egységét az amerikai parancsnokság rendelkezésére bocsátották. Ez a flottakülönítmény akkor egy könnyű repülőgép-hordozóból (HMS Triumph), két cirkálóból (egyikük a híres HMS Belfast)⁴, két rombolóból, három fregattból, két ellátó hajóból és egy kórházhajóból állt, tehát igen jelentős erőt képviselt – még akkor is, ha pénzühiány miatt a hajók számos berendezése elavult volt –, főleg az Egyesült Királyság háború utáni komoly gazdasági nehézségeit tekintve véve.⁵

A brit hadihajókat napokon belül bevonták a hadműveletekbe. Fő feladatuk a szárazföldre mért tűzcsapásokkal az északi előrenyomulás akadályozása, a tengeri blokádfenntartása, illetve a part menti vízi utánpótlás-szállítás lehetetlenné tétele volt. Az HMS Triumph hordozó első bevetésére már július 3-án sor került, amikor 9 Supermarine Seafire és 12 Fairey Firefly típusú vadászrepülőgépe az észak-koreai Haedzsü repülőterét támadta. A hajók légénységének gyorsan hozzá kellett szokni a parti ágyúk és a néha hirtelen rájuk rontó északi torpedónaszádok, illetve repülőgépek jelentette veszélyhez. Az brit fegyveres erők első koreai áldozatai az HMS Jamaica

cirkáló fedélzetén szolgáltak. A Jamaica július 8-án a félsziget keleti oldalán, a 37. szélességi fok környékén a parti úton haladó katonai járműveket lőtte, amikor az északi ágyútűze eltalálta, hat embert megölve a fedélzeten.⁶

Az erőfeszítések ellenére a légi és tengeri támogatás elégtelennek bizonyult, ezért az ENSZ BT újabb határozata (július 7.) létrehozta az ENSZ Parancsnokságot Dél-Korea megsegítésére. Douglas MacArthur tábornok, aki a Távoll-Keleten állomásozó amerikai fegyveres erők főparancsnoka és a Japánt megszálló szövetséges erők parancsnoka volt, most egyben a Dél-Koreát támogató ENSZ-erők főparancsnoka is lett. Megkezdődött a 8. amerikai hadsereg erőinek átdobása Japánból Koreába.⁷

Augusztusig a Royal Navy említett egységei és a Brit Királyi Légierő (Royal Air Force) néhány Short Sunderland hidroplánja⁸ jelentette a koreai ENSZ-hadművelethez nyújtott kézzelfogható brit támogatást. Szárazföldi csapatok küldéséről július 25-én, egy hónappal a konfliktus kezdete után született csak döntés. A Brit Hadsereg 29. gyalogoszandárját (kb. 9000 fő) jelölték ki a koreai misszióra. Megérkezését csak 3 hónappal későbbre tervezték az egység felállításával, felszerelésével és szállításával járó nehézségek miatt – a dandárba nagyszámú tartalékost kellett visszahívni a második világháború után megkezdett civil életből.⁹

A koreai harctér egyre súlyosbodó helyzete (a dél-koreaiak és amerikaiak folyamatos visszavonulása minden frontszakaszon) azonban a tervezettnél gyorsabb reakcióra kényszerítette Nagy-Britanniát. A MacArthur mellett szolgáló brit összekötő tiszt augusztus 10-én jelentette, hogy a tábornok azonnali angol szárazföldi támogatást sürget. A brit vezérkari főnökök – mivel MacArthur híres volt túlzásairól – döntésük előtt Bradley tábornoktól, az amerikai egyesített vezérkar elnökétől is megérdeklődtek, hogy hasonlóan értékeli-e a helyzetet. Miután Bradley megerősítette MacArthur véleményét, a Hongkongban állomásozó 27. brit gyalogoszandár augusztus 23-án kihajózott Korea felé.¹⁰

A dandár messze nem volt teljes értékű: három zászlóaljából csak kettőt jelöltek ki a misszióra, és létszámhiány miatt a zászlóaljak csak hadiállományuk kétharmadát érték el, azt is csak úgy, hogy más egységekből toborzott önkéntesekkel töltötték fel soraikat. Nehéz járműveiket is hátra kellett hagyniuk a szállítás megkönnyítése érdekében, ezenkívül – kezdetben legalábbis – nem volt tüzér, utász és karbantartó alegységük sem. A hiányokat az amerikaiak pótolták ki a harctéren. A brit dandárt az amerikai hadsereg látta el élelemmel Koreában, csak az angolok számára elengedhetetlen tea és az amerikaiakétól eltérő ürméretű löszerek utánpótlásáról kellett külön gondoskodni.¹¹

Az egyébként is túlterhelt amerikai ellátórendszerre való hagyatkozás azonban csak a kezdetekre volt jellemző, és a brit birodalmi mentalitás továbbélésének negatív következményeként értékelhető. A leglogikusabb lépés ugyanis az lett volna, ha a Japánban még működő brit nemzetközösségi megszálló erők, a BCOF (British Commonwealth Occupation Force, Brit Nemzetközösségi Megszálló Erő) által működtetett ellátó- és adminisztratív szervezetet bízták volna meg a Koreába érkező brit dandár kiszolgálásával. (A BCOF 1950-re már tisztán ausztrál szervezet volt, mivel Nagy-Britannia, Új-Zéland és India addigra kivonta csapatait Japánból.) Ehelyett azonban a britek – kezdetben – az amerikaiakra kívántak hagyatkozni, ám amikor nyilvánvalóvá vált, hogy az amerikai hadsereg igénybevételével nem oldható meg maradéktalanul az angol csapatok ellátása, gyakorlatilag elvárták az ausztrál irányítás alatt álló BCOF-től, hogy szükség esetén segítséget nyújtson. Az ausztrálok jogosan érezhették azt, hogy a britek – a BCOF parancsnokának szavaival – „egyfelől kihazs-

nálják, másfelől semmibe veszik” őket. Az ausztrál vezérkari főnök a problémát hivatalosan is felvetette a brit vezérkari főnökségnél, és ezután végül megszületett a meg egyezés arról, hogy a Koreában bevetett angol csapatok a BCOF hatáskörébe kerülnek. (Ez a minden tekintetben előnyös megoldás a második brit dandár őszi érkezésekor már teljes mértékben funkcionált, és a későbbiekben a BCOF eszközeinek kibővítésével épült ki az egyre növekvő számú brit nemzetközösségi erők kiszolgálórendszere.)¹²

Mire a 27. dandár megérkezett, az ENSZ-erők júliusra jellemző napi 15–20 kilométeres (!) visszavonulási üteme fokozatosan lelassult, végül az amerikai és dél-koreai csapatoknak sikerült tartósan megállítani az északi előrenyomulást, és biztosítani Pusan város körül egy kb. 50 kilométer sugarú védőgyűrűt („Pusan Perimeter”). Ez a 24. órában történt, ugyanis Pusan a félsziget délkeleti csücskében fekvő kikötőváros, amelyből – értelemszerűen – már nem lehetett volna hova visszavonulni. MacArthurnak a legváltáságosabb órákban szétküldött üzenete („Itt nem lesz Dunkerque!”) meghallgattatott.¹³

A 27. dandár volt az első szárazföldi egység, amely a dél-koreai és amerikai csapatok mellett harcba szállt az ENSZ oldalán. A dandárt nagy örömmel fogadták az amerikaiak. A brit katonákat szállító hajók megérkezésekor egy amerikai és egy dél-koreai katonazenekar egy koreai gyerekkórus kíséretében a hagyományos brit himnuszot, az „Isten óvja a királyt” játszotta.¹⁴ Mivel a puszeni védvonal több ponton is igen gyenge volt, néhány szakaszt például dél-koreai rendőri (!) egységek védtek, az újonnan érkezett brit dandárt gyorsan a frontra küldték. A védőgyűrű nyugati részén foglalták el állásaikat, ahol a front a Naktong folyó vonalát követte.¹⁵

1950. szeptember elején MacArthur külön kívánságára Koreába érkezett egy jóval kisebb, de sokkal specializáltabb brit harci alakulat is, a Királyi Tengerészgyalogság (Royal Marines) 41. Önálló Kommandója, kb. 250 fővel. Az egység amerikai felszerelést és egyenruhát kapott, de zöld baretjüket megtartották. A kommandót egy part menti rajtaütésekre létrehozott 800 fős „Különleges Műveleti Csoportba” (Special Activities Group) osztották be amerikai és dél-koreai tengerészgyalogosok mellé.¹⁶

1950. szeptember 15-én nagy fordulat következett be a háború menetében. MacArthur egy Incshonnál (kikötőváros Korea nyugati partján, Szöul közelében) végrehajtott bátor partraszállási hadművelettel – amellyel összhangban a puszeni védvonalon is ellentámadásba lendültek az ENSZ-erők – magához ragadta a kezdeményezést. Az angol egységek mindkét hadszíntéren aktívan részt vettek az eseményekben. A Royal Navy hajói pusztító ágyútűzzel segítették az incshoni partraszállást, az HMS Triumph repülőgépei pedig a légi fedezet biztosításában vettek részt. A tengerészgyalogos kommandó egy rajtaütésben vett részt, amely a fő támadást készítette elő. A puszeni védőgyűrű térségében a 27. dandár átkelt a Naktong folyón, és az amerikai I. hadtest részeként bekapcsolódott azokba a hadműveletekbe, melyeknek célja a Koreai Néphadsereg csapatainak észak felé szorítása és déli maradékainak utánpótlástól való elvághása volt.¹⁷

MacArthur terve kiemelkedően sikeres volt, Kim Ir Szen hadserege gyakorlatilag összeomlott. Szöul visszafoglalása után szeptember végére egész Dél-Koreából kiűzték az északi csapatokat. MacArthur tábornok és az amerikai kormány azonban nem szándékozott megállni az északot és délt elválasztó 38. szélességi körnél: ki akarták szorítani a kommunistákat Észak-Koreából is. A brit vezérkari főnökök nem igazán lelkesedtek ezért a tervért, mert minimalizálni kívánták az ország katonai erejének lekötöttségét a világnak ama távoli pontján, valamint tartottak a konfliktus kiszélesedésétől is. Attlee miniszterelnök és Bevin külügyminiszter azonban támogatta a had-

műveletet, mivel üzenetértékűnek tartották, és elrettenő példának szánták minden jövőbeli agresszor számára. Ezzel a háború folytatásának brit támogatása eldőlt.¹⁸ Emellett viszont felkérték Trumant MacArthurral való Wake Island-i találkozója előtt, hogy hangsúlyozza az olyan „Koreán kívüli katonai megtorlások elkerülésének szükségességét, amelyekhez nem érkezett jóváhagyás közvetlenül a Fehér Házból”. A britek, akik mindvégig a háború eszkalálódásától tartottak, azért látták szükségesnek ezt a kérést, mert MacArthur korábban kijelentette, hogy kínai városokat – köztük Pekinget – bombázza le, ha a kínai csapatok megtámadnák az ENSZ-erőket. London hangot adott annak a reményének is, hogy az amerikai kormány konzultálni fog vele bármilyen hasonló akció előtt.¹⁹

Az Egyesült Királyság által kidolgozott és október 7-én elfogadott ENSZ-határozat felhívott „minden olyan lépés megtételére, amelyek szükségesek ahhoz, hogy egész Koreában stabil körülményeket lehessen biztosítani”, és kifejezte az igényt egy „egységes, független és demokratikus kormány” iránt az országban, ezzel ENSZ-támogatást nyújtva az amerikai céloknak. A 38. fok átlépése esetén beavatkozással fenyegető kínai figyelmeztetések ellenére az ENSZ-csapatok 1950. október 9-én megkezdtek az előrenyomulást Észak-Korea területén.²⁰

Közben a 27. brit gyalogoszadart hivatalosan „27. Brit Nemzetközösségi Gyalogoszadarrá” nevezték át, mivel egy ausztrál zászlóalj érkezett sorai közé.²¹ A dandárt október elején Szöul közelébe vezényelték, majd a meginduló északi menetelés során gyorsan haladt előre – nemegyszer ékként funkcionálva –, és eredményesen vett részt a Phenjan körüli harcokban.²²

Szeptember-október folyamán a brit tengerészgyalogosok az említett különleges csoport részeként rajtaütésekkel, part mentén futó vasútvonalak alagútjainak felrobbantásával zavart okoztak az északiak utánpótlási rendszerében. Az akciókhoz két gyors felszíni hajón kívül a USS Perch csapatszállításra átalakított tengeralattjárót is használták, amelyekről a part közelébe érve gumicsónakkal érték el a szárazföldet. Az ENSZ-erők győzedelmes előrenyomulása azonban feleslegessé tette a rejtett part menti akciókat, ezért a brit kommandót novemberben az 1. amerikai tengerészgyalogos hadosztály állományaiba helyezték, és Északkelet-Koreában vetették be.²³

Peking beavatkozását minden szándék ellenére sem sikerült elkerülni. Ennek első jelei november kezdetén mutatkoztak, amikor kínai csapatok megtámadtak és megsemmisítettek egy amerikai ezredet Unsan térségében. Kínai felségjelzésű MiG-15 típusú sugárhajtású vadászgépek is megjelentek Korea egén. Amikor már bizonyossá vált, hogy Mao Ce-tung nem csupán a koreai származású katonáit küldte a harctérre, ahogy azt kezdetben MacArthur és tábornokai remélték, az ENSZ-erők soraiban idegesség lett úrrá. A brit dandár parancsnokát, Coad dandártábornokot ezekkel a szavakkal fogadta felettese, a 24. amerikai hadosztály parancsnoka: „Coad, itt vannak a kínaiak. A harmadik világháború elkezdődött.” A brit vezérkari főnökök sietős indítványára Bevin november 13-án azt javasolta az amerikai kormánynak, hogy az ENSZ erői álljanak meg a 40. szélességi foknál. Washington gyakorlatilag figyelmen kívül hagyta az ötletet, mivel MacArthur csapatai mozgásban voltak, a kínaiak pedig eltűntek a harcterről.²⁴

November 24-én indult meg az ENSZ-erők támadása, amely a tervek szerint a végső csapás lett volna az észak-koreai hadsereg maradványaira, melyek még tartották magukat az ország legészakibb részein. Néhány nappal ezután bekövetkezett a katasztrófa: a teljesen észrevétlenül érkező, utakat elkerülő, éjjel masírozó és nappal megbújó kínai főerők tömeges és meglepetésszerű inváziója fejesztett menekülésre kényszerítette

tette MacArthur seregét. A brit katonák nem voltak jó véleménnyel a meglehetősen rendezetlenül végrehajtott amerikai visszavonulásról, és felidéztek a „harcolva visszavonulás” terén szerzett saját második világháborús tapasztalataikat. A briteket megdöbbentette a dél-koreai hadsereg és rendőrség is, mivel ebben az időszakban úgy tűnt, hogy ezen erők néhány egysége kizárólag a foglyok legyilkolásában jeleskedik.²⁵

Északkeleten a brit tengerészgyalogos kommandó az amerikai tengerészgyalogos hadosztály részeként a Csangjin-víztározó melletti csatában tűnt ki helytállásával november utolsó és december első napjaiban, amikor a kínai csapatok megállították a hadosztály addigi előretörését és meghátrálásra készítették azt. A hadosztálynak kínai túlerővel és a mínusz 20–24 °C-os hideggel küzdve kellett visszavonulnia egészen a tengerpartig, ahol hajóval evakuálták őket.²⁶ November utolsó, vészterhes napjaiban érkezett a frontra a háborúban részt vevő második brit dandár, a 29. gyalogosdandár. Eredetileg a 29. dandár feladata a 27. felváltása lett volna, ám a súlyos harci helyzet miatt amerikai kérésre mindkét egységet a fronton maradt.²⁷

November 30-án Truman elnök nyilvános utalást tett az atombomba kínaiak ellen való felhasználásának lehetőségére. Az elnök tulajdonképpen nem említette meg az atomfegyvert, csupán kijelentette: „Az Egyesült Államok minden olyan szükséges lépést megtesz, amit a harci helyzet megkövetel.” Ekkor egy újságíró rákérdezett: „Beleértve az atombomba használatát is?” Truman: „Beleértve minden rendelkezésünkre álló fegyvert.” Az elnök – szintén újságírói kérdésre – leszögezte azt is, hogy az atombomba esetleges használata nem függne az ENSZ jóváhagyásától, mivel a helyszínen lévő katonai parancsnok dönt arról, hogy éppen milyen fegyvert vet be. Ezt úgy is lehetett értelmezni, hogy Truman MacArthur kezébe adta az atombomba felhasználásának jogát, ezért a félreértések elkerülése végett a Fehér Ház még aznap közleményt adott ki, amely – próbálván megnyugtatni a kedélyeket – kimondta: „Egy adott fegyvernek már a pusztta birtoklása is mindig magában foglalja a fegyver alkalmazásának lehetőségét”, illetve: „A törvények szerint kizárólag az elnök adhat engedélyt az atombomba használatára, és ilyen engedély kiadására nem került sor.” A megnyugtatásul kiadott közlemény ellenére Truman szavai nagy riadalmat okoztak Angliában, amely globális háborútól tartott, és amely a szovjet bombázók hatósugarán belül feküdt. Munkáspárti képviselők egy nagy csoportja petíciót küldött Attlee-nek, melyben kifejezték az USA elnökének kijelentéseivel kapcsolatos félelmeiket. Következésképpen Attlee találkozót „javasolt” Trumannak, aki ezt gyorsan el is fogadta.²⁸ A brit kormányfő Washingtonba repült, és több megbeszélést folytatott az elnökkel. Az út nem hozott látványos sikereket Ófelsége kormánya számára, de „lecsillapított egy érlelődő válságot”²⁹ London és Washington között. Az amerikai kormány egyértelművé tette, hogy nem áll szándékában egy nagy háborúba kezdeni Kínával. Truman ígéretet tett arra, hogy konzultálni fognak az Egyesült Királysággal atomcsapás esetén, ám nem feltétlenül előtte...³⁰

A két angolszás szövetséges eltérő álláspontja a kommunista Kínát illetően sok súrlódást okozott a háború folyamán. Nagy-Britannia Pekinghez fűződő viszonya – elsősorban az angol kereskedelmi érdekek, illetve Hongkong féltése miatt – jóval engedékenyebb volt az USA kéréseivel szemben (Washington sokáig pusztán egynek tartotta Kínát a szovjetek által irányított kommunista országok sorában).³¹ Ez az eltérés vezetett ahhoz, hogy Nagy-Britannia 1951 elején kis híján az amerikai szándékok ellenében szavazott az ENSZ-ben. Attlee kormánya többségének véleménye ellenére végül is az USA támogatása mellett döntött, és az Egyesült Királyság 1951. február 1-jén megszavazta az ENSZ-ben Kína agresszorként való elítélését.³²

A Washington és London közötti feszültségek másik fő forrása MacArthur tábornok parancsnoki magatartása volt. A britek potenciális veszélyt láttak személyében, mivel úgy értékelték, hogy a tábornok szívesen kezdene totális háborút Kína ellen, és képes akár saját kormányának utasítása ellenében is cselekedni. Ez a probléma 1951. április 11-én megoldódott, amikor Truman elnök, aki szintén elvesztette bizalmát MacArthurban, felmentette a tábornokot és Ridgwayt nevezte ki az ENSZ-erők főparancsnokává.³³

1951. április–május folyamán a kínaiak erőteljes támadásokat indítottak, hogy megszerezzék a végső győzelmet. Lendületüket azonban megtörte az ENSZ-csapatok elszánt védekezése, például a brit Gloucestershire ezred 1. zászlóaljáé, amely utóvédként, a visszavonuló 29. dandár többi részétől elvágvá, sokszoros túlerő által bekerítve harcolt gyakorlatilag az utolsó emberig a később róluik elnevezett „Gloster-hegyen” (235-ös magaslat) az Imdzsin folyói csatában április 22–25. között. Amikor a megmeggzakadó rádióösszeköttetésen keresztül kapott utolsó üzenetben a dandár értesítette őket, hogy visszavonulás miatt ágyúik már nem tudnak védőfedezetet biztosítani a hegyet folyamatosan rohamozó kínaiak ellen, a zászlóalj parancsnoka utasítást adott a kitörésre. A saját vonalakat mindössze negyvenen érték el. Az egység a négy nap folyamán összesen 622 embert veszített. Az eset kínos helyzetbe hozta Ridgway tábornokot, mert úgy tűnhetett, hogy az amerikaiak szövetséges csapatokat áldoznak fel, hogy fedezzék sajátjaik visszavonulását, pedig irányelv volt, hogy más ENSZ-egységeket nem szabad hátrvédnek hagyni. Politikai következményektől tartva, Ridgway a csata után kijelentette: „Nem veszíthetünk el még egy zászlóaljat, főleg nem egy britet.”³⁴

A kínai invázió elakadása után az ENSZ-erők újra magukhoz ragadták a kezdeményezést, és júniusban megint átlépték a 38. szélességi kört, azonban a tartós előrenyomulás elmaradt. Ezzel a háború „mozgalmas” része gyakorlatilag lezárult. 1951 júniusától kezdve a hadi események a 38. fokhoz közel húzódó frontvonalra korlátozódtak, eltűntek az egész országra kiterjedő hadjáratok. Mivel egyik fél sem mutatkozott hajlandónak a teljes győzelemhez szükséges óriási áldozatok meghozatalára, fegyverszüneti tárgyalások kezdődtek. A háború hátralévő részét időszakos tárgyalások jellemezték, valamint ádáz és folyamatos harc, amely azonban nem terjedt túl a frontővezeten.

1951. július végén eközben az összes Koreában harcoló brit és brit nemzetközösi egységet egy önálló hadosztályba, az 1. Nemzetközösi Hadosztályba (1st Commonwealth Division) szervezték. Első parancsnoka az angol Cassels vezérőrnagy lett.³⁵ A hadosztály felállítása előnyös volt, hiszen az egyes dandárok működtetése gazdaságosabb és hatékonyabb volt így, mint egymástól elkülönítve, másrészt pedig a hadosztály léte jelentősen tompította a britek által rendszeresen kritizált amerikai harctéri irányítási rendszer hatásait, melyeknek például a „Glosterek” veszítét is tulajdonították.³⁶ A hadosztály felállításkor a következő egységekből állt: 29. Brit Gyalogosdandár (3 brit zászlóalj), 28. Brit Nemzetközösi Dandár³⁷ (2 brit és 1 ausztrál zászlóalj), 25. Kanadai Gyalogosdandár (3 kanadai zászlóalj), egy brit harcokocsizászlóalj és egy kanadai harcokocsiszázad, egy-egy brit, új-zélandi és kanadai tüzérsztály és két brit önálló üteg, valamint vegyes eredetű utász-, híradó-, egészségügyi stb. egységek.³⁸ A nemzetközösi hadosztály a 8. Amerikai Hadsereg I. hadtestének fennhatósága alá került, és egy kb. 10 kilométer hosszú frontszakaszt védett.³⁹

A fegyverszüneti tárgyalások első fordulója 1951. július 10-én kezdődött. Brit küldött nem volt az ENSZ-tárgyalódelegáció tagjai között, csak dél-koreai és amerikai. Az üléseket elkeseredett vita jellemezte szinte a kezdetektől fogva, és augusztus 22-én

a kommunista fél meg is szakította azokat. Morrisont, az új brit külügyminisztert, aki a halálos beteg Bevin helyére került, Washingtonba küldték, hogy konzultáljon amerikai kollégájával, Achesonnal. Ennek fő célja az volt, hogy megpróbálja visszatartó tényezőként hatni az amerikai távol-keleti politikára. Megbeszéléseik fő témái közé tartoztak a koreai fegyverszüneti tárgyalások, a fegyverszünet megkötése utáni időre vonatkozó amerikai elképzelések és a tárgyalások esetleges kudarcára esetére érvényes forgatókönyvek. Morrison reakcióból Acheson arra a következtetésre jutott, hogy a britek lelkesedése a koreai háború iránt „a lehető legalacsonyabb fokra jutott”.⁴⁰

1951. október végén a Churchill által vezetett konzervatív párt a választások megnyerésével visszatért a hatalomba. E változásnak azonban nem volt jelentős kihatása a koreai háborúval kapcsolatos brit politikára, mivel a két párt nézetei közötti különbségekben – amikor a politikai viták után a valódi döntések meghozatalára került sor – nem voltak alapvető különbségek.

Koreában a fegyverszüneti tárgyalások október végén folytatódtak, a felek Panmindzsonban ültek össze.⁴¹ E tárgyalások esetleges kudarcra volt a legfőbb témája azoknak a megbeszéléseknek, amelyeket az Amerikába látogató Churchill folytatott Trumannal 1952 januárjában. Churchill beszédet mondott a Kongresszusban is, ahol kijelentette: „Országaink egyetértenek abban, hogy ha a fegyverszünet megkötése után az ellenség megsérti azt, válaszunk azonnali, határozott és hatásos lesz.”⁴² A veterán angol politikusnak azonban összességében csalódást okozott az út – tudomásul kellett vennie, a második világháborús légkör már régen eltűnt, és az Egyesült Királyság egyértelműen „másodhegedús” szerepet játszik az USA mögött. Még az amerikaiak között igen népszerű Churchill sem tudott elődjénél, Attlee-nél kedvezőbb feltételeket kiharcolni az atombomba használatának kérdésében. Washington a konzervatívok kedvéért sem volt hajlandó feladni annak lehetőségét, hogy megtorlásul kínai városokat bombázzon.⁴³

Max Hastings történész mutat rá annak a ténynek merőben „groteszk” voltára, hogy 1952. februártól 1953. július végéig (majdnem 17 hónapig!) az összes többi probléma megoldása után egyetlen ügy uralta a panmindzsoni tárgyalásokat: a hadifoglyok kérdése.⁴⁴ 1953. május 7-én a fegyverszüneti tárgyalások újra megakadtak. Az amerikaiak megengedték a kínai és észak-koreai hadifoglyoknak, hogy eldöntsék, eredeti hazájukba akarnak-e visszatérni, vagy pedig új életet kezdenek Dél-Koreában vagy Tajvanon. A kommunista tárgyalódelegáció tagjai elfogadhatatlannak tartották a velük közölt adatokat, melyek szerint a 170 ezer hadifogoly közül mindössze 70 ezer választotta a hazatérést. Másnap a dél-koreai Kodzse-do szigetén lévő hadifogolytábor egyik részlegének kommunista lakói túsul ejtették a tábor parancsnokát, Dodd amerikai dandártábornokot. Ezzel annak beismerésére akarták kényszeríteni az ENSZ-parancsnokságot, hogy a hazatérési preferenciák felmérésénél erőszakot alkalmaztak az örök.⁴⁵

A szigeten lévő hadifogolytábor-komplexum – ahol az észak-koreai és kínai hadifoglyok legnagyobb részét őrizték – a politikai naivitás, a rossz szervezethez és az őrzés elégtelensége miatt gyakorlatilag már régóta kommunista fennhatóság alatt állt. Mindennaposak voltak a táboron belül a becsmépszett vagy bent készített fegyverekkel elkövetett kínzások és gyilkosságok, melyeket a kommunista rabok hajtottak végre azon társaik ellen, akik nem bizonyultak az eszme hű követőinek. Ezt az amerikai és dél-koreai őrség jórészt tehetetlenül és közömbösen nézte, a korrupció is virágzott. Egyes területekre az örök be sem mertek menni. A tábor életét valójában északról szervezték: becsmépszett rádiókon keresztül közvetítették az utasításokat, sőt egyes

komisszárok szándékosan azért adták meg magukat, hogy a fogolytáborba kerülve a kommunista céloknak megfelelően irányítsák az ottani folyamatokat. Hogy az ENSZ-parancsnokság mennyire nem volt képes végrehajtani akaratát saját fogolytáborában, annak jellemző példája, hogy néhány körletbe be sem engedték a hazatérési szándékot felmérő bizottságot.⁴⁶

Ilyen tarthatatlan állapotok közepette történt Dodd tábornok túsul ejtése. Később a parancsnokot szabadon engedték, de immár világossá vált, hogy a rendet vissza kell állítani a szigeten. Ehhez természetesen katonai erőre is szükség volt, amibe az amerikai hadsereg mellett brit nemzetközösségi, holland és görög csapatokat is bevontak, ezzel nemzetközivé téve az akciót. A nemzetközösségi hadosztályból két századot (egy britet és egy kanadait) jelöltek ki a feladatra, melyek 1952. május 25-én érkeztek a szigetre. A másfél hónapos „rendteremtő” akció során a kommunistaellenes foglyokat elkülönítették és elszállították a szigetről, a táborokat pedig biztonsági szempontok szerint átalakították. Néhány körlet esetében erőszakot kellett alkalmazni, a 76. számú táborot például szabályos ostrommal tudták csak bevenni az amerikaiak.⁴⁷

Az eset miatti munkáspárti támadások után az angol kormány Koreába küldte Lord Alexander védelmi minisztert és Selwyn Lloydot, a külügyminisztérium államtitkárát. Ez a delegáció a helyszínen azt javasolta, hogy nevezzenek ki egy brit helyettes vezérkari főnököt az ENSZ-parancsnokságra, aki folyamatosan informálhatná Londont a legfrissebb fejleményekről. Így el lehetne kerülni, hogy Churchill miniszterei olyan ellenzéki kérdéseket kapjanak, amelyekre nem tudnak válaszolni – mint ahogyan a hirtelen Kodzse-dóra küldött brit csapatok esetében történt. Mark Clark, a koreai ENSZ-erők főparancsnoka ebbe bele is egyezett, ám Alexander másik igényét, azt, hogy a britek a fegyverszüneti tárgyalásokon is képviseltethessék magukat, nem támogatta.⁴⁸

A következő incidens, amely feszültséget okozott a két szövetséges között, 1952. június 23-án történt, amikor az ENSZ-parancsnokság lebombáztatott egy erőművet a Jalu folyón, amely Észak-Koreán kívül Kínának és a Szovjetunióknak is szolgáltatott áramot. A bombázás célja az volt, hogy ezzel bírják rá Kínát a fegyverszüneti feltételek elfogadására. Nagy-Britannia kormányát ismét nem tájékoztatták előre a készülő akcióról. A légi csapás miatt az ellenzék dühödt támadást intézett a kormány ellen, mondván, Londonnak semmilyen hatása nincs a háború menetére. A konzervatívok úgy érezték, hogy szövetségeseik megint kiszolgáltatott helyzetbe hozták őket az ellenzékkel szemben, és hogy veszélyeztetik a békét Kínával. Eden külügyminiszter meg is kérte Achesont, hogy a jövőben ne tegye ki Angliát hasonló meglepetéseknek. Az USA a válság élet tompítandó gyorsan beleegyezett abba, hogy Clark parancsnok mellé brit helyettest nevezzenek ki. Acheson londoni látogatása során angol parlamenti képviselők egy csoportja előtt elismerte, hogy az amerikai kormány hibázott, amikor nem értesítette a szigetországot a bombázásról. Bár ily módon ezt a konkrét problémát sikerült megoldani, az Egyesült Királyságban immár eluralkodott az elégedetlenség a háború amerikai irányításával kapcsolatban.⁴⁹

London már az új, Eisenhower vezette amerikai kormány beiktatásának napjától fogva attól tartott, hogy a republikánusok jobbszárnya nyomást fog gyakorolni a kommunisták elleni agresszívabb távol-keleti fellépés érdekében, amely rontaná a béke megkötésének esélyét. Az új washingtoni adminisztráció első lépése nyomban nemtetszést váltott ki a britekből: 1953. február 2-án Eisenhower nyilvánosan bejelentette, hogy az Egyesült Államok visszavonja flottáját a tajvani szorosból. Az amerikai hadihajók a háború kezdete óta állomásoztak ott, elszigetelve Tajvant a kínai száraz-

földtől. Nagy-Britanniában úgy értelmezték ezt a lépést, hogy az USA engedélyt adott Csang Kaj-sek részére a kommunista Kínával való konfliktus megkezdésére. Az új amerikai külügyminiszternek, John Foster Dullesnek Londonba kellett repülnie, hogy személyesen oszlassa el Churchill kormányának félelmeit.⁵⁰

Sztálin március 5-i halála után a békefolyamat új lendületet kapott. Március 28-án a kommunisták elfogadták a februári – eredetileg Eden által felvetett – ENSZ-javaslatot a beteg és sebesült hadifoglyok kicserélésére, ami április 20-án meg is történt. Közben egy, a többi hadifogoly ügyét érintő végső huzavona után, június elején e téren is megállapodásra jutottak a felek. Az örvendetes fejlemény azonban nem várt válságot idézett elő az ENSZ-erők oldalán. Li Szin Man dél-koreai elnök, aki vehemensen ellenezte a fegyverszünet megkötését, kijelentette, hogy országa egyedül is folytatni fogja a harcot a végső győzelemig, vagyis a két Korea egyesítéséig. Hogy szavainak nyomatékot adjon, visszahívta a panmindzsoni tárgyalódelegáció dél-koreai tagjait, és szabadon engedett 25 ezer antikommunista észak-koreai hadifoglyot. Ezek a lépések veszélyeztették a fegyverszünet megkötését, és ezzel feldühítették a briteket, akik szemében Li mindig is potenciális problémaforrás volt. Churchill még puccs szervezésére is javaslatot tett, hogy Litől megszabaduljanak. Végül a dél-koreai elnököt két tényező jobb belátásra térítette: egyrészt az Egyesült Államok komplex gazdasági-katonai együttműködést ajánlott fel számára a háború utáni időszakra, másrészt pedig szembe kellett néznie egy olyan nagy erejű (100 ezer fős) kínai offenzívával, amekkorát a háború utolsó két évében addig nem is tapasztaltak. A roham rövid idő alatt öt kilométerrel visszanyomta a dél-koreai hadosztályokat, és csak az ENSZ-erők tüzéségének koncentrált csapása volt képes megállítani. Még Clark tábornok is úgy értékelte a támadást, hogy azt a kínaiak csak figyelmeztetésül indították a déliek lehűtésére. Amikor Li Szin Man végül visszavonta kifogásait, lehetővé vált a fegyverszüneti megállapodás aláírása 1953. július 27-én Panmindzsonban. A Koreai Háború ezzel véget ért.⁵¹

Anglia koreai szerepvállalásának látszólagos ellentmondásai

A második világháborúban Nagy-Britannia – Paul Kennedy szavaival – „erősen túlterheltette önmagát, kimerítette arany- és dollártartalékait, széthajszolta az állam gazdasági gépezetét”, ami „óriási kereskedelmi hiányt” okozott, és „az ipari bázis meggyengülését” eredményezte.⁵² Ennek következtében „a háború utáni élet a legtöbb brit számára még mindig szürke, hideg és sivár volt: a háborús idők legtöbb kellemetlensége továbbra is fennmaradt.”⁵³ (Ez magában foglalta az élelmiszer-jegyrendszert és a hiányokat, például a téli szénhiányt.) Bár a nehézségeken segítettek a hatalmas amerikai kölcsönök (1945-ben 3,75 milliárd £) és a Marshall-segély, a brit nemzetgazdaság még távolról sem volt egészségesnek mondható 1950-ben.

Belső gazdasági problémái mellett az Egyesült Királyságnak meg kellett birkóznia világméretű kötelezettségeivel is. Az Indiából, Burmából és Palesztinából való kivonulás ellenére a Brit Birodalom maradványai (köztük a Távolsági Keleten Hongkong és Malájföld) még mindig óriási terhet jelentettek az ország számára. Ráadásul 1948-ban súlyos kommunista lázadás tört ki Malájföldön, amely azonnali beavatkozást igényelt.

Csak e háttér ismeretében értékelhetjük megfelelően a koreai háborúhoz való brit hozzájárulást. Az ENSZ-hadműveletekhez Anglia biztosított egy hajórajt, amely olyan erős volt, hogy más brit nemzetközösségi egységekkel kiegészülve ez végezte a Korea

nyugati partjainál végrehajtott tengeri hadműveletek nagy részét a háború alatt, és harcértéke miatt már önmagában nagyobb segítség lett volna, mint az USA-n kívül bármely országé, valamint két gyalogosdandárt, amely a szárazföldi erőket tekintve az Egyesült Államok utáni második legnagyobb hozzájárulást jelentette. (A 27. dandár Koreába küldése veszélyesen meggyengítette Hongkong védelmét, a 29. dandár bevetése pedig az egyetlen rendelkezésre álló valódi tartalékegység feláldozását jelentette.) A brit fegyveres erők összesen körülbelül százezer tagja szolgált Koreában a konfliktus éveit alatt.⁵⁴

Ezen adatokat látva jogosnak tűnhet a kérdés: mi készítette Nagy-Britanniát arra, hogy ilyen jelentős áldozatokat vállaljon egy számára stratégiai érdektelen helyszínen, nagyszámú saját problémája ellenére?⁵⁵ A válasz, amely feloldja a látszólagos ellentmondást, nagyrészt az Amerikával való „különleges kapcsolatban” rejlik. A második világháború után az Egyesült Királyság gazdaságilag és katonailag is függött az USA-tól. A háború utáni brit külpolitika fő célja volt az Egyesült Államok Európához kötése, mivel a legyengült Anglia ráeszmélt, hogy egy esetleges szovjet támadás esetén egyetlen reménye az amerikai katonai segítség lehet. Minthogy Nagy-Britannia ennyire függött az USA jóakaratótól, a két ország közötti „különleges kapcsolat” nem az egyenlők partnersége volt. A koreai háborútól való távolmaradás aligha volt reális alternatíva Nagy-Britannia számára.⁵⁶

Anthony Farrar-Hockley, a koreai brit szerepvállalásról szóló hivatalos könyv („official history”) szerzője, aki maga is a brit hadsereg tisztjeként szolgált az északkelet-ázsiai félszigeten, azzal érvel, hogy az angol részvételnek voltak „mértöbb indokai” is az amerikaiakkal való együttműködés kényszerén kívül.⁵⁷ Attlee munkáspárti miniszterelnök mind a brit parlament alsóházában, mind pedig egy rádióbeszédében utalt a kommunista agresszió megfékezésének szükségességére: „Ezért olyan fontos az önök számára, hogy mi történik Koreában. A tűz, amelyet a távoli Koreában gyújtottak, az önök házaikat is felperzselheti.”⁵⁸ A brit motiváció vizsgálatánál számba kell venni azt is, hogy London (és Washington) meg volt győződve arról: a koreai támadás Sztálin utasítása és tervei nyomán történt, aki ezzel egyrészt tesztelni akarta az Egyesült Államok és szövetségeseinek reakcióját, hogy a szerzett tapasztalatokat egy fontosabb hadszíntéren használja majd fel, másrészt pedig el kívánta érni, hogy a nyugati tömb Koreára koncentrálva más, valójában nagyobb jelentőségű helyszínekről vonja el erőit. Kétségtelenül volt tehát szerepe Anglia lépéseiben annak az óhajnak is, hogy Sztálinnak e vélt elképzelései minél kevésbé valósulhassanak meg, illetve hogy minél határozottabb fellépéssel elvegyék a szovjet vezető (és minden más jövőbeni agresszor) kedvét attól, hogy a „koreai modellt” máshol alkalmazza.⁵⁹

A fennmaradt dokumentumok tanúsága szerint a háborúban való részvétel indokai között mégis az amerikai faktor tűnik a leghangsúlyosabbnak. „Minden rendben lesz, amíg az amcsik oda nem mennek” – mondta Attlee személyi titkárának az 1950. június 25-i ENSZ-határozat hallatán. Június 27-én, hallván, hogy Truman elnök bejelentette az USA segítségnyújtását, Attlee ugyancsak titkárával közölte: „Támogatnunk kell a jenkiket.”⁶⁰ A brit haditengerészeti hozzájárulás kérdése ezzel gyakorlatilag eldőlt.

Míg a hadihajók bevetése gyorsan és más brit kötelezettségek veszélyeztetése nélkül végrehajtható volt,⁶¹ a szárazföldi csapatok számos nehézséggel járó felajánlását már kifejezetten és egyértelműen az Egyesült Államok jóindulatának megtartása indokolta. Olyan földre nem érhető amerikai utalások után, mint Bradley tábornoké, aki közölte, hogy „az Egyesült Királyság... hozzájárulását igazán nagyra értékelik... de...

ha ez kiegészülne egy akármilyen szerény méretű szárazföldi erő felajánlásával is, az kiváló politikai hatással bírna, mert még jobban megpecsételné teljes egyetértésünket ebben az ügyben”,⁶² nem maradt sok mérlegelési lehetőség. Oliver Franks, a washingtoni brit nagykövet, aki erősen szorgalmazta, hogy országa küldjön csapatokat Koreába, azzal érvelt, hogy „az amerikaiak szempontjából a kezdeti brit reakció a legfontosabb bármely lényeges kérdésben”, és hogy „ha megteesszük a magunkét, jó esélyünk van rá, hogy partnerként kezeljenek.”⁶³

Érdemes áttekinteni, hogy a kabinet Védelmi Bizottságának július 24-i ülésén Sir William Slim, a Birodalmi Általános Vezérkar főnöke⁶⁴ miként beszélt a kérdésről: „Bár [szárazföldi csapatok Koreába küldését] *katonailag változatlanul hibás döntésnek tartjuk*, elfogadjuk a *nyomós politikai érveket* [...], nincs értelme egy dandárnál kisebb erőt küldeni. Ennél *kevésbéssel nem érhetnénk el a kívánt politikai célt*. [...] Valamennyi katonai haszna legalábbis lenne annak, hogy ezeket az erőket odaküldjük: jó gyakorlat lenne annak a stratégiai tartaléknak a megtalálására, amit a hadügy-minisztérium⁶⁵ mindig is fel akart állítani, valamint alkalmat adna bizonyos fegyverek, főleg a Centurion tankok élesben való kipróbálására. ... Az amerikai parancsnokság... *valószínűleg nem akar erősítést, amíg a harci helyzet nem stabilizálódik*, és nincsenek olyan helyzetben, hogy ellentámadást indítsanak. Ennélfogva dandárunk *kiküldése nem sürgős*, így legalább *két hónapunk van*, hogy megtegyük a szükséges előkészületeket...” Ugyanezen az ülésen a bizottság megegyezett: „A dandárt *nem szabad a hongkongi helyőrség kárára megalakítani*.”⁶⁶ (Kiemelés – Sz. A.)

Ez a dokumentum rámutat a koreai csapatküldés igen magas politikai prioritására: konkrét katonai indokok ellenére történt meg az egységek kiküldése, és gyakorlatilag egyetlen haszna az új tankok kipróbálása volt. A fentiekből láttuk, hogy sem a két hónapos határidő, sem a hongkongi védelem érintetlenül hagyása nem valósulhatott meg, de ez is csak a brit kormány eltökéltségét bizonyítja – kész volt a július 24-én elfogadott irányelvek és saját közvetlen érdekei ellenében cselekedni, amikor a helyzet és Washington később úgy kívánta. Szintén az amerikai reláció fontosságát bizonyítja, hogy július 25-én, amikor végül az egész brit kabinet jóváhagyta a katonák kiküldését, „az angol–amerikai szolidaritáshoz való értékes hozzájárulásként” hivatkoztak a döntésre.⁶⁷

Véleményünk szerint ha az amerikai szövetséggel fenntartott jó viszony szükségességén kívül nem is volt más alapvető ok a britek koreai részvételére, Angliának akkor sem kellene feltétlenül „méltóbb” magyarázatokat keresnie, mert ez legföljebb az elveszett angol nagyhatalmi múlt fényében tűnhet elégtelen indoknak, egy reális helyzetértékelés alapján semmiképp. Az adott hidegháborús katonai és geopolitikai szituációban a szigetország alapvető és első számú nemzeti érdeke volt az amerikai biztonsági garancia fenntartása. Ha ezt éppen brit egységek Koreába küldésével lehetett elősegíteni, akkor nem lehet vitás, hogy London az ország nehézségei ellenére helyesen döntött, és hogy az angol katonák az érdeklődéstől távol eső Koreában (de nem Koreáért)⁶⁸ harcolva valójában fontos nemzeti érdekeiket képviselték.

MELLÉKLETEK

Az ENSZ szárazföldi csapatainak létszáma Koreában

Dátum	Összesen	Egyesült Államok	Dél-Korea	Egyéb ENSZ
1951. június 30.	554 577	253 250	273 266	28 061
1952. június 30.	678 051	265 864	376 418	35 769
1953. július 31.	932 539	302 483	590 911	39 145

A nem amerikai és nem dél-koreai ENSZ csapatok létszáma Koreában,
1951–1953

Ország	1951. június 30.	1952. június 30.	1953. július 31.
<i>Összesen</i>	<i>28 061</i>	<i>35 769</i>	<i>39 145</i>
<i>Brit Nemzetközös- ség (összesen)</i>	<i>15 723</i>	<i>21 429</i>	<i>24 085</i>
Egyesült Királyság	8 278	13 043	14 198
Kanada	5 403	5 155	6 146
Törökország	4 602	4 878	5 455
Thaiföld	1 057	2 274	1 294
Ausztrália	912	1 844	2 282
Fülöp-szigetek	1 143	1 494	1 496
Franciaország	738	1 185	1 119
Új-Zéland	797	1 111	1 389
Etiópia	1 153	1 094	1 271
Kolumbia	1 050	1 007	1 068
Görögország	1 027	899	1 263
Belgium*	602	623	944
Hollandia	725	565	819
India**	333	276	70
Svédország**	162	148	154
Norvégia**	79	109	105
Olaszország**	0	64	72

* Magában foglalt egy luxemburgi különítményt is.

** Csak nem harcoló, egészségügyi alakulatokkal járultak hozzá.

Forrás: *Hermes, Walter G.*: Truce Tent and Fighting Front. Washington D. C., Center of Military History, United States Army, 1966.

Brit áldozatok a koreai háborúban

	Royal Navy	Royal Marines	Army	Royal Air Force	Összes
Hadifogoly	4	29	1 026	1	1 060
Sebesült	19	66	2 589	n. a.	2 674
Elesett	44	30	977	27	1 078

Forrás: *Farrar-Hockley, Anthony: The British Part in the Korean War. Volume II. An Honourable Discharge.* London, HMSO, 1995.

Jegyzetek

¹ Mivel Magyarországon általában az „Egyesült Királyság” szinonimájaként használatos a „Nagy-Britannia” és az „Anglia” megnevezés, ezért én is felváltva használom e neveket, bár szigorúan értelmezve mindhárom kifejezés más takar.

² Csak az angol szempontból érdekes (főbb) eseményeket tárgyalom, tehát számos olyan részlet kimarad, amelyek egyébként a háború egészét tekintve lényegesek volnának. A nem brit vonatkozású eseményekből csak annyi szerepel, amennyi a háború történéseinek követéséhez szükséges.

³ *Farrar-Hockley, Anthony: The British Part in the Korean War. Volume I. A Distant Obligation.* London, HMSO, 1990. 53. Szó szerinti idézet az eredeti parancsból.

⁴ Ma múzeumbajóként horgonyoz a Temzén Londonban.

⁵ *Farrar-Hockley: i. m. 52.*

⁶ *Farrar-Hockley: i. m. 64–67.*

⁷ *MacDonald, Callum: Britain and the Korean War.* Oxford, Basil Blackwell, 1990. 18.

⁸ A RAF a Sunderlandeken kívül nem vetett be más gépet Koreában a háború végéig, de számos tapasztalt pilótája teljesített harci bevetéseket az amerikai légierőhöz beosztva F–86-os sugárhajtású vadászpilóta repülőgéppel 1951–1953 között. (*Farrar-Hockley, Anthony: The British Part in the Korean War. Volume II. An Honourable Discharge.* London, HMSO, 1995. 323–324.) Az ausztrál légierő Koreába vezényelt vadászgépein szintén repültek brit pilóták is. (<http://www.britains-smallwars.com/korea/air-war.html>, letöltve: 2008. VI. 22.)

⁹ *Farrar-Hockley: i. m. 116–117.*

¹⁰ *Farrar-Hockley: i. m. 120.*

¹¹ *Farrar-Hockley: i. m. 119–120., 126–128.*

¹² *Grey, Jeffrey: The Commonwealth Armies and the Korean War.* Manchester, Manchester University Press, 1988. 46–67.; *Farrar-Hockley: i. m. 322–325.*

¹³ *Farrar-Hockley: i. m. 119–120., 126–128*

¹⁴ *Farrar-Hockley: i. m. 135–136.*

¹⁵ *Farrar-Hockley: i. m. 138–139.*

¹⁶ *Farrar-Hockley: i. m. 326–327.*

¹⁷ *Farrar-Hockley: i. m. 144–180.*

¹⁸ *Farrar-Hockley: i. m. 203–229.*

¹⁹ *MacDonald: i. m. 32–33.*

²⁰ *MacDonald: i. m. 29–33.*

²¹ *Farrar-Hockley: i. m. 180.*

²² *Farrar-Hockley: i. m. 235–261.*

²³ *Farrar-Hockley: i. m. 327–328.*

²⁴ *MacDonald: i. m. 35–37.*

²⁵ *MacDonald: i. m. 40–42.*

²⁶ *Farrar-Hockley: i. m. 337–341.* A 41. brit tengerészgyalogos kommandót újrafeltöltésre Japánba küldték, majd ismét part menti rajtaütéseket hajtottak végre 1951 decemberéig, amikor az egységet kivonták Koreából. *Farrar-Hockley: i. m. vol. II. 310.*

²⁷ *Farrar-Hockley: i. m. 291., 341*

²⁸ *The Times*, 1950. december 1. 6

²⁹ *Farrar-Hockley: i. m. 368.*

³⁰ *MacDonald: i. m. 42–44.*

³¹ *Lowe, Peter: Britain in the Far East: A Survey from 1819 to the Present.* London, Longman, 1981. 202–207.; *Northedge, Frederick S.: Descent from Power. British Foreign Policy 1945–1973.* London, George Allen & Unwin, 1974. 182–183.

³² *MacDonald: i. m. 46–47.*

³³ *MacDonald: i. m. 47–48.*

³⁴ *Farrar-Hockley: i. m. vol. II. 111–136.; MacDonald: i. m. 53.*

³⁵ *Farrar-Hockley: i. m. vol. II. 207.*

³⁶ *Farrar-Hockley: i. m. vol. II. 60–61., 209.*

³⁷ A 27. dandárt váltotta.

³⁸ *Farrar-Hockley*: i. m. vol. II. 437–440.

³⁹ *Grey*: i. m. 133–135.

⁴⁰ *MacDonald*: i. m. 55–59.

⁴¹ *MacDonald*: i. m. 60–62.

⁴² *James, Robert Rhodes* (szerk.): Winston S. Churchill. His Complete Speeches 1897–1963. Vol. VIII. 1950–1963. Chelsea House Publishers, 1974. 8326.

⁴³ *MacDonald*: i. m. 64–65.

⁴⁴ *Hastings, Max*: The Korean War. London, Pan Macmillan, 2000. 377.

⁴⁵ *Farrar-Hockley*: i. m. 285–287.

⁴⁶ *Farrar-Hockley*: i. m. 282–285.

⁴⁷ *Farrar-Hockley*: i. m. vol. II. 287–291.

⁴⁸ *MacDonald*: i. m. 74–75.

⁴⁹ *MacDonald*: i. m. 77–78.

⁵⁰ *MacDonald*: i. m. 85–86.

⁵¹ *Hermes, Walter G.*: Truce Tent and Fighting Front. Washington D. C., Center of Military History, United States Army, 1966. 451., 477. (On-line kiadás: <http://www.history.army.mil/books/korea/truce/fm.htm>. Letöltve: 2004. IV. 3.); *MacDonald*: i. m. 86–92.; *Hastings*: i. m. 395–396.

⁵² *Kennedy, Paul*: The Rise and Fall of the Great Powers. Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000. London, Unwin Hyman, 1988. 367. (A mű magyar kiadása az első idézett mondatban fordítási hibát tartalmaz.)

⁵³ *Hastings*: i. m. 70.

⁵⁴ *Farrar-Hockley*: i. m. vol. II. ix., 405.

⁵⁵ Bár valóban jelentős kiadásokat jelentett a szigetország számára a koreai háborúban való részvétel, azok a kijelentések egyértelműen túlzóak, melyek szerint ez a brit szerepvállalás megbénította a brit gazdaságot, és ellehetetlenítette az ország második világháború utáni talpra állási folyamatát. A koreai misszió költsége ugyanis elenyésző volt a NATO szerepvállaláshoz kapcsolódó fegyverkezési program kiadásaihoz képest. *Farrar-Hockley*: i. m. vol. II. 419.

⁵⁶ *MacDonald*: i. m. 1–5.

⁵⁷ *Farrar-Hockley*: i. m. vii.

⁵⁸ *Harris, Kenneth*: Attlee. London, Weidenfield and Nicolson, 1982. 456.; *MacDonald*: i. m. 20.

⁵⁹ *MacDonald*: i. m. 5., 16., 20.; *Farrar-Hockley*: i. m. 97.

⁶⁰ *Harris*: i. m. 454.

⁶¹ *Farrar-Hockley*: i. m. 47.

⁶² *Farrar-Hockley*: i. m. 54.

⁶³ *Dancev, Alex*: Oliver Franks. Founding Father. Oxford, Clarendon Press, 1993. 125–126. Mint a fentiekből látható, éppen e „partnerként kezelés” terén volt London a legelégedetlenebb amerikai partnerével a háború folyamán. Később, a vietnami háború idején Macmillan és Wilson miniszterelnök is visszautasította az angol részvételre vonatkozó amerikai javaslatot, részben a koreai tapasztalatok hatására, mivel London itt szembesült azzal, hogy a brit jelenlét ellenére sincs érdemi beleszólása a hadműveletek alakításába. (*Farrar-Hockley*: i. m. vol. II. 418.)

⁶⁴ Chief of the Imperial General Staff, a brit szárazföldi hadsereg (Army) főparancsnokának kijáró cím.

⁶⁵ War Office, brit minisztérium, amely csak a szárazföldi hadsereg ügyeivel foglalkozott.

⁶⁶ *Farrar-Hockley*: i. m. 103–104.

⁶⁷ *Dancev*: i. m. 127.

⁶⁸ *MacDonald*: i. m. 5.